

Арзуманова Т.В.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОРЕЛІГІЙНОЇ КУЛЬТУРИ РОСІЯН СТАРООБРЯДЦІВ ХАРКІВЩИНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Дослідження історії та сучасного розвитку поліетнічного та багатоконфесіонального суспільства сучасної України є провідною галуззю вітчизняної історіографії. Поряд із соціологами, лінгвістами, мистецтвознавцями, культурологами історикам слід зосередити увагу на вивченні феномену збереження російськими старообрядцями власної культури та релігійних традицій в сучасній українській державі.

Метою даної статі авторка визначила необхідність дослідження етнічної та релігійної ідентичності харківських старообрядців так званої поморської згоди, трансформаційних процесів в культурі даної общини під впливом міської культури, глобалізаційних процесів та інших зовнішніх та внутрішніх чинників, що ведуть до втрати самотності членів даної релігійної громади.

В сучасній історіографії приділяється значна увага історії релігійної політики в державі, церковно–державним відносинам, поряд з тим вивчення релігійних практик, релігійної повсякденності, людини в світі її релігійної поведінки є проблемами, що не знайшли відображення в роботах науковців. В той час, як провідним напрямком сучасної історичної науки є антропологічний підхід до вивчення подій та явищ, звернення до соціальної історії, проблем пересічної людини вивчення історії релігійної повсякденності членів старовірівської общини є вкрай актуальним.

Релігійна повсякденність складається із сукупності досвіду, уявлень, соціальної поведінки, які стосуються та віддзеркалюють релігійні погляди як релігійної общини, так і окремих її членів. До релігійної повсякденності можна віднести і прояви колективної та індивідуальної форми релігійності.

Кризові явища в розвитку релігії за радянських часів, знищення релігійних цінностей (як матеріальних, так і духовних) призвели до втрати значного пласту української культури. За цих умов є важливим вивчення феномену збереження закритими, «замкненими» релігійними субкультурами власних релігійних поглядів, традицій, стилю життя. До числа таких релігійних субкультур може бути віднесена і общини росіян–старообрядців, що з XVII ст. з'являються на теренах України, шукаючи притулок від гонінь та переслідувань з боку офіційної православної («ніконіанської») церкви.

Одночасна колонізація Слобожанщини росіянами та українцями створила унікальну культуру регіону, вивчаючи яку необхідно досліджувати і історію росіян–старовірів, які відіграли значну роль у її формуванні.

Сучасний розвиток культурної спадщини, ментальні відмінності, субкультура старовірів, вплив на неї процесів урбанізації як значного фактора трансформації релігійної свідомості та багато інших питань не знайшли відображення в роботах науковців і потребують спеціального дослідження.

В рамках провідного напрямку сучасної історії — усної історії відкривається можливість розглянути сучасний стан розвитку релігійної общини старообрядців засобами особистого інтерв'ювання, яке дає розуміти смисли, інтерпретації, зв'язки та суб'єктивний досвід як окремих членів так і безпосередньо старовірівської громади.

Відмова від старообрядництва молоді, трансформація релігійних поглядів в середовищі старовірів можна пояснити цілою низкою факторів, проте, на наш погляд, найвпливовішим є вплив глобалізаційних процесів, вплив сучасної культури на світогляд старовірів.

Збереження традиційної національної та релігійної культури є важливим фактором для всіх етносів в сучасному світі. Культура старообрядництва — це унікальний феномен в розвитку російської традиційної культури як на теренах Росії, так і за кордоном. Старообрядці в Україні, і зокрема в Харкові, в сучасних умовах переживають серйозну кризу, пов'язану з зменшенням кількості членів общини, релігійні традиції зберігаються, в більшості, лише серед представниць пенсійного віку.

Втрата традиційної культури (особливо серед молоді) пояснюється високим рівнем обмежень та заборон, що дуже відрізняє повсякдення життя старовірів від повсякдення представників інших релігій. Заборони щодо одягу, посуду, спілкування з іновірцями, відвідування театрів, кінотеатрів, суворі пости, певні обмеження в інтимному житті, на наш погляд, видаються дуже складними сучасним старообрядцям. Всі ті можливості і свободи, які мають іновірці, поступово ведуть до відмови в середовищі старообрядців від традиційного способу життя.

На думку респондентів, протягом століть старовірам вдавалося зберігати власну віру і традиції через те, що вони жили общинами ізольовано по своїх селах, або замкненими общинами у містах. Під впливом урбанізаційних процесів ХХ століття, більшість старовірів із російських старообрядницьких сіл навколо Харкова іммігрувала до міста, де під впливом міської культури і почалася руйнація власної етнічної та релігійної самобутності.

Одним із факторів скорочення старообрядницької общини можна вважати поширення на початку ХХІ століття тези про те, що Бог один, а шляхи до нього у кожного свої. Саме цей аргумент приводять ті старовіри, що поступово почали відвідувати «ніконіанські» православні церкви.

Таким чином, в сучасній Україні старообрядці переживають значну кризу, пов'язану з певною трансформацією релігійних поглядів членів общини, що може загрожувати поступовою втратою цієї унікальної культури в середовищі етнічних росіян.